

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-54>

УДК 339.9+338.2:338.3

Катерина ГУСАРОВА

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0001-8101-0363>

e-mail: gs22.husarova@clouds.iir.edu.ua

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОЇ СТРАТЕГІЧНОЇ АВТОНОМІЇ ЄС ЯК ТРИГЕР ІНДУСТРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І ВИКЛИК РЕГУЛЯТОРНИЙ КООПЕРАЦІЇ

Мета статті полягає у дослідженні інструментів політики стратегічної автономії Європейського Союзу з акцентом на проєктах, що становлять загальний європейський інтерес, та оцінці її впливу на розвиток індустриального потенціалу країн-членів в умовах загострення економічного суперництва на міжнародній арені, що супроводжується ерозією регуляторної кооперації. Відзначено, що інтенції ЄС щодо реалізації політики стратегічної автономії за своєю суттю керуються гаслом «Європейський Союз насамперед», яке посіло особливе місце в політиці стратегування розвитку після фінансової та боргової кризи 2008–2012 років. Курс на стратегічну автономію став реакцією на загострення економічного суперництва, зростання економічного впливу Китаю у світі, включаючи китайські інвестиції в ЄС; проблеми багатостороннього економічного співробітництва, особливості реалізації американо-китайського співробітництва, зростання загроз техноглобалізму, протекціонізму США, заснований на міркуваннях національної безпеки, кризи довіри в ЄС та зростання популізму, наслідки пандемії та російсько-українську війну з 2014 року. Європейські цінності детермінують принципи надання державної допомоги та реалізації індустриальної політики, регламентують нові правила конкуренції та нову політику щодо даних, штучного інтелекту та інвестицій, що часто супроводжується прагненням посилити глобальний вплив ЄС та підвищити конкурентоспроможність європейської промисловості. Проведений аналіз інструментів політики стратегічної автономії і значення, яке покладається на проєкти, що становлять загальний європейський інтерес (IPCEI), засвідчує, що вони матимуть довгострокові наслідки для міжнародної торгівлі та міжнародних потоків капіталу. Стратегічна автономія передбачає репозиціонування ЄС по відношенню до його країн-партнерів у питанні міжнародної торгівлі. Відзначено, що зміни у торговельній політиці мають цілу низку наслідків для добробуту та економічного зростання через статичні та динамічні ефекти. Проведено систематизацію інструментів викривлення ринку в процесі європейської реіндустріалізації з метою підвищення стратегічної автономії об'єднання.) Встановлено переважання форм державної фінансової підтримки (субсидій та державної допомоги), а також закупівель та експортних обмежень, а також імпортного мита. Встановлено, що політика стратегічної автономії ЄС може сприяти поширенню практики застосування протекціоністської політики в країнах-партнерах ЄС, особливо в країнах із слабким інституційним потенціалом. Регуляторний потенціал стратегічної автономії, який сприяє ринковим викривленням, зазвичай, виправдовується безпековими вигодами для суспільства, етичними та екологічними міркуваннями, ефектом добробуту для споживачів та підвищенням конкурентоспроможності виробників, втім прогнозовано, він неминуче продукуватиме втрати, які понесуть господарюючі суб'єкти внаслідок адаптації змін в практику виробництва, перегляд ланцюгів вартості і ланцюгів поставок, а також через юридичну невизначеність, пов'язану з тим, як розробляється та застосовується регулювання. Окреслене неминуче свідчить про ризики загострення регуляторної конкуренції в міжнародних масштабах.

Ключові слова: стратегічна автономія, індустриальна політика, ринкові викривлення, ринкові провали, регуляторна кооперація, регуляторна конкуренція, міжнародна економічна політика, ЄС

Kateryna HUSAROVA

Taras Shevchenko National University of Kyiv

EU OPEN STRATEGIC AUTONOMY POLICY AS A TRIGGER OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT AND A CHALLENGE FOR REGULATORY COOPERATION

The purpose of the article is to study the instruments of the policy of strategic autonomy of the European Union with an emphasis on projects of common European interest, and to assess its impact on the development of the industrial potential of member countries in the context of intensified economic competition in the international arena, accompanied by the erosion of regulatory cooperation. EU strategic autonomy aims to reduce the productivity gap between the EU and the US in all sectors of the economy. Strategic autonomy, among other things, is aimed at updating the EU's comprehensive industrial strategy, which will help counteract trends of deindustrialization, expand access to venture capital, and accelerate the formation of a truly single capacious market of EU member states. Strategic autonomy will affect the prospects for building a sustainable, climate-neutral and cost-effective system that contributes to the growth of citizens' well-being. It has been established that the new approach to industrial policy is closely related to the policy of strategic autonomy of the EU; a whole range of measures is aimed at increasing the effectiveness of industrial policy: the adoption of an Action Plan for the proper implementation and compliance with the rules of the single market; review of EU competition rules; development of an Action Plan for the protection of intellectual property, which involves ensuring the technological sovereignty of the EU; combating the theft of intellectual property, improving legislation in the field of public procurement, taking into account environmental requirements. The New Industrial Policy identifies the key factors in the EU's industrial transformation and aims to achieve a threefold objective: maintaining global industrial competitiveness and a level playing field both in the domestic market and at the global level; turning Europe into a climate-neutral part of the world by 2050; achieving digital leadership in the world. In essence, we are talking about a new quality of economic growth, a new environmental model. The strategy is aimed at increasing the strategic autonomy of the EU in a period of increasing global competition and provides for reducing dependence on external supplies of critical raw materials, developing key technologies strategically important for the industrial future of Europe. The EU's strategic autonomy policy restricts trade and competition in several ways: through the implementation of quantitative restrictions (quotas; import bans; bans on foreign investment); through price controls, subsidies and standards that apply equally to domestic and foreign suppliers; by establishing new digital policy rules (new restrictions on data regulation; data exchange obligations; taxes on digital services; regulation of digital services markets).

Choosing unbalanced policy priorities can lead to reduced investment efficiency, slower competition, slower innovation, and worsening productivity and technology gaps between the EU and the US. The regulatory potential of strategic autonomy to promote market distortions is usually justified by the benefits of safety for society, ethical and environmental considerations, welfare effects for consumers and increased competitiveness of producers, however, it is predicted that it will inevitably produce losses that will be incurred by economic entities. manufacturing practices, review of value chains and supply chains, and due to legal uncertainty associated with how regulation is developed and applied. This inevitably indicates the risks of increased regulatory competition on an international scale.

Key words: strategic autonomy, industrial policy, market distortions, market failures, regulatory cooperation, regulatory competition, international economic policy, EU

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У вересні 2020 року президент Європейської ради (ЄР) Ш. Мішель проголосив курс на «стратегічну автономію, суверенітет і могутність Європи». Він дійшов висновку, що «яке б словосполучення не використовувалось у позначенні нової політики, зрештою, має значення саме його зміст – гасло «менше залежності, більше впливу» має бути метою нашого покоління» [1]. «Стратегічна автономія» виходить за межі оборони та безпеки, поширюючись на сферу бізнесу та технологій. У своєму «Огляді торгової політики» за 2021 рік Європейська комісія (ЄК) визначає стратегічну автономію як «здатність ЄС робити власний вибір та формувати світ навколо себе за допомогою лідерства та участі, відображаючи його стратегічні інтереси та цінності» [2]. У 2018 році Ж.-К. Юнкер, колишній голова ЄК, проголосив про настання «часу європейського суверенітету для цілеспрямованого посилення глобального впливу ЄС, що передбачає впровадження нової індустріальної політики, локалізації даних [3]. При цьому країни-члени ЄС з малими відкритими економіками, як країни Центрально-Східної Європи, здебільшого відстоюють переваги взаємозалежності, міжнародного поділу праці та регуляторної кооперації з урядами країн, які не входять до ЄС.

Аналіз досліджень та публікацій

Х. Чанг [4] і Дж. Лн [5], Дж. Фагерберг, М. Срголец і М. Кнелл [6], С. Дераніягала [7], П. Агіон [8], проводячи аналіз стратегій індустріального розвитку, доводять безальтернативність останнього для утримання зайнятих позицій у міжнародному поділі праці. Ю. Кіндзерський досліджує політику інклюзивної та сталої індустріалізації, в основі якої закладено принцип дуалістичного поєднання засобів «вертикальної» та «горизонтальної» промислової політики [9; 10] й ідентифікує її антикризовий потенціал [11]. В. Венгер [12] встановив, що у провідних країнах світу переважає чітка тенденція переходу від допомоги проблемним секторам економіки та вирощування національних чемпіонів до нової промислової політики, заснованої на інноваціях та конкурентоспроможності. В. Панченко в політиці регуляторної кооперації виокремлює інструменти неопротекціонізму, в числі яких виокремлює такі його підтипи, як інституційний, кон'юнктуро-формулюючий/галузевий, факторний, інтеграційний, інфраструктурний, технологічний, інноваційний, інформаційний, цифровий [13; 14; 15]. Н. Резнікова наголошувала на загостренні економічного суперництва і конфліктів інтересів [16] в умовах незалежності [17]. Вчені відзначають зростання ризиків фрагментації міжнародної торгівлі та свідомого викривлення ринків з метою протидії платіжним дисбалансам та реакції на ринкові провали [18; 19; 20]. О. Булатова [21] виокремлює цифрову економіку як середовище формування нових ринків інструментами регуляторної конкуренції.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у дослідженні інструментів політики стратегічної автономії Європейського Союзу з акцентом на проектах, що становлять загальний європейський інтерес, та оцінці її впливу на розвиток індустріального потенціалу країн-членів в умовах загострення економічного суперництва на міжнародній арені, що супроводжується ерозією регуляторної кооперації.

Виклад основного матеріалу

Великий комплекс регуляторних актів ЄС пронизані концепцією стратегічної автономії та її похідними, такими як «промислова автономія» чи «технологічний суверенітет», при цьому відсутні єдино визнані їх визначення, а відтак не ідентифіковано наміри і не оцінено їхній фактичний вплив на міжнародну торгівлю. Європейська комісія (ЄК) застосовує сукупність нових підходів до регулювання, включаючи заборони, стандарти, стимулюючі (як для економічних агентів, так і для домогосподарств) інструменти або такі, що вибірково обмежують торгівлю чи інвестиції. Парадигма відкритої стратегічної автономії виступає своєрідним каркасом формування економічної політики ЄС і передбачає управління ринковими процесами із врахуванням економічних інтересів об'єднання. Особливе місце посідає проблема ринкових викривлень, які фрагментують міжнародну торгівлю, втім ЄС визнає можливість ринкових втручань для компенсації непередбачуваних втрат внаслідок регуляторної конкуренції:

1. Ринкові втручання ЄС спрямовані на: досягнення цілей промислової та торговельної політики через викривлення ринків на користь підприємств ЄС з метою зниження передбачуваної залежності від постачальників з країн, що не входять до ЄС; компенсацію недостатніх інвестицій у НДДКР та промислову

модернізацію; сприяння здійсненню зеленого і цифрового переходів; оцифровування та цифровізацію економіки; розвиток потенціалу зеленого зростання. Втручання в ринкові процеси зазвичай мають на меті надання переваг підприємствам ЄС перед підприємствами з-за меж ЄС. Механізм перевірки іноземних інвестицій, гнучкі можливості надання державної допомоги, акумулювання інвестицій в реалізацію важливих проєктів, що становлять загальний європейський інтерес (IPCEI), Закон про чіпи — в числі інструментів регуляторної конкуренції в політиці ЄС.

2. Ринкові втручання ЄС спрямовані на виправлення передбачуваних викривлень ринку, включаючи проблеми ринкової влади (техноглобалізм, трнснаціоналізація) та колективних дій (вплив на довкілля), а також, серед іншого, спрямовані на розв'язання ціннісних та етичних проблем, пов'язаних із фундаментальними правами. В числі регуляторних інструментів — Загальний регламент захисту даних (GDPR), Закон про дані, Закон про цифрові ринки (DMA) та Закон про цифрові послуги (DSA).

3. Втручання ЄС, спрямовані на виправлення передбачуваних ринкових збоїв, пов'язаних з методами виробництва та переробки з екстериторіальним охопленням, включаючи стійкість ланцюжка створення вартості та екологічні стандарти. Політика включає положення про комплексну перевірку корпоративної стійкості та обмеження на вільний транскордонний потік даних, як це передбачено Законом про дані та GDPR.

4. Непередбачене втручання у відповідь на торговельні заходи чи поведінку урядів країн, що не входять до ЄС, у тому числі реагування на політику, яка сприймається як обмежувальна чи спотворююча торгівлю, або дії, спрямовані на виправлення того, що ЄС вважає недоліком багатостороннього регулювання. Політики, що ставлять за мету компенсування наслідків викривлень, включають: Механізм регулювання кордонів викидів вуглецю (CBAM); Інструмент іноземних субсидій; оновлене Положення про контроль за дотриманням правил торгівлі.

Концепція важливих проєктів, що становлять загальноєвропейський інтерес (IPCEI), закріплена у статті 107(3)(b) Договору про функціонування Європейського Союзу, що закладає підґрунтя для надання Єврокомісією дозволу державам-членам залучати та здійснювати національні інвестиції, спрямовані на елімінування ринкових збоїв чи на ліквідацію соціальних проблем, які не знаходять ринкового способу розв'язання [22]. IPCEI повинні мати спільний інтерес для всіх країн-членів та гарантувати, що будь-які порушення конкуренції, які вони викликають, будуть ефективно пом'якшені та скомпенсовані їх позитивним впливом. В положенні від 2014 року зазначається, що Проєкт може кваліфікуватися як такий, що має загальноєвропейський інтерес, якщо: (1) передбачає взаємодоповнювальну діяльність різних учасників, починаючи від технологічних досліджень і закінчуючи розробкою інноваційних продуктів або послуг; (2) в основі його цілепокладання лежить внесок у реалізацію одного чи кількох всеосяжних політичних пріоритетів ЄС; (3) вигоди простираються за межі підтримуваних підприємств чи сектору; (4) проєкт розповсюджується на понад одну країну-члена ЄС; (5) проєкт співфінансується бенефіціарами державної допомоги [23]. IPCEI відіграють важливу роль у просуванні як конкурентної [24], так і промислової політики [25] ЄС: вони покликані полегшити спрямування інвестицій держав-членів у транскордонні ініціативи, спрямовані на підтримку проривних інновацій та подолання ринкових та системних невдач, зберігаючи при цьому цілісність єдиного європейського ринку [26].

У листопаді 2021 року ЄК оновила положення від 2014 року, в якому було встановлено перший набір керівних вказівок, які будуть використовуватись для оцінки IPCEI. Перегляд покликаний більш точно узгодити критерії з політичними пріоритетами ЄС, зокрема з Європейським зеленим курсом та Європейською цифровою стратегією, а також зробити процес реалізації IPCEI більш прозорим та відкритим для нових країн-членів та країн-партнерів. Очікується, що в контексті подвійного цифрового та екологічного переходу IPCEI підвищать стратегічну автономію ЄС, гарантуючи здатність країн-членів спільно інвестувати у технологічний розвиток. 30 грудня 2021 року ЄК оновила свої підходи до IPCEI, насамперед для того, щоб зробити проєкти більш доступними для промислових компаній, у тому числі для малих та середніх підприємств (МСП) [27]. IPCEI напряму кореспондуються із засадами конкурентної політики ЄС. У цьому контексті IPCEI дозволяють державам-членам створювати інклюзивні загальноєвропейські проєкти як спосіб спільного подолання збоїв ринку чи соціальних проблем. Оновлений порядок IPCEI встановлює критерії прийнятності для цих проєктів, а також вимоги сумісності, необхідні для забезпечення того, щоб додана вартість, створювана цими проєктами, компенсувала будь-які спотворення на спільному ринку. Щоб кваліфікуватися як проєкт, що представляє загальноєвропейський інтерес, IPCEI повинен включати щонайменше чотири країни-члени (порівняно з однією у повідомленні 2014 року) та бути відкритим для приєднання необмеженої кількості учасників. Проєкти повинні мати високоінноваційний характер або створювати додану вартість з позицій проривних досліджень та інновацій. Одна істотна новація стосується оцінки потенційного прямого та непрямого спотворювального впливу на міжнародну торгівлю: особлива увага звертається на оцінку обсягів державної допомоги, що отримується конкурентами, розташованими за межами ЄС, для реалізації аналогічних проєктів. Крім того, ЄК може також вжити відповідних заходів для усунення порушень конкуренції, що виникають у результаті субсидій, одержаних за межами ЄС. Станом на лютий 2022 року ЄК було схвалено три IPCEI: проєкт у сфері мікроелектроніки та два проєкти з

виробництва батарей, в яких беруть активну участь 12 країн-членів. Ще одна ініціатива в галузі мікроелектроніки, в якій беруть участь 20 держав-членів, отримала схвалення в 2023 році.

Інструменти стратегічної автономії (див. Рис.1) здійснюють вплив на систему міжнародних економічних відносин через ряд трансмісійних каналів: (1) прямий вплив на потоки інвестицій та обсяги капіталовкладень; (2) прямий та опосередкований вплив на інноваційний розвиток; (3) прямий та опосередкований вплив на продуктивну спроможність ЄС; (4) прямий вплив на темпи економічне зростання.

Рис.1. Таксономія політики стратегічної автономії

Джерело: систематизовано автором за [28]

Поняття стратегічної автономії передбачає репозиціонування ЄС по відношенню до його країн-партнерів у питаннях міжнародної торгівлі. Більше того, зміни у торговельній політиці мають цілу низку наслідків для добробуту та економічного зростання через статичні ефекти (наприклад, перерозподіл ресурсів та цінові ефекти) та динамічні ефекти (наприклад, вплив торгівлі на продуктивність через поширення знань та технологій). Проведена систематизація інструментів викривлення ринку в процесі європейської реіндустріалізації з метою підвищення стратегічної автономії об'єднання (див. Рис.1) доводить переважання форм державної фінансової підтримки (субсидій та державної допомоги), а також закупівель та експортних обмежень, а також імпортного мита.

Наголосимо, що велика кількість політик, програм та ініціатив, що охоплюють широкий спектр сфер впливу, наразі сприяють розвитку промислової політики ЄС, в числі яких: Політика згуртованості, Horizon Europe (2021-2027), Фонд об'єднання Європи (Connecting Europe Facility), Програма ЄС для конкурентоспроможності малих і середніх підприємств (COSME). Хоча Інвестиційний план для Європи та Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFSI) мали на меті мобілізувати принаймні 500 млрд євро приватних і державних інвестицій до 2020 року, Європейська Комісія не надала звіту про ступінь реалізації окреслених ініціатив.

Рис.2. Нова промислова політика ЄС як дієвий інструмент стратегічної автономії

Джерело: систематизовано автором за [28]

Політика стратегічної автономії ЄС обмежує торгівлю та конкуренцію в кілька способів: за рахунок впровадження кількісних обмежень (квоти; заборони на імпорту; заборони на інвестиції з-за кордону); за рахунок регулювання цін, субсидій та стандартів, які однаково застосовуються до вітчизняних та іноземних постачальників; за рахунок встановлення нових правил цифрової політики (нові обмеження на регулювання даних; зобов'язання щодо обміну даними; податки на цифрові послуги; регулювання ринків цифрових послуг). Вибір невиважених пріоритетів політики може призвести до зменшення ефективності інвестицій, сповільнення конкуренції, уповільнення інноваційного розвитку, загострення розриву у продуктивності та технологіях між ЄС і США.

Перегляд підходів до формування бюджету сприятиме розширенню країн-членів ЄС в IPCEI, зокрема, за рахунок зменшення постійних труднощів та компромісів у забезпеченні фінансування IPCEI. Щоразу, коли пропонується новий IPCEI, урядам держав-членів необхідно вирішити, брати участь у них чи ні, обговорюючи з організаціями, які представляють інтереси конкретних секторів економіки, їх потреби у фінансуванні. В даний час участь країни в IPCEI багато в чому залежить від готовності уряду віддати пріоритет витрат IPCEI над іншими політичними питаннями. Через разовий характер IPCEI вони можуть застосовуватися на різних етапах процесу складання бюджету. Як правило, IPCEI не прив'язані до існуючих виділених бюджетних статей і, таким чином, конкурують за фінансування з більш постійними статтями видатків. Крім того, бюджетні правила та правила, що регулюють бюджетні процеси, ускладнюють у багатьох країнах ЄС внесення поправок до бюджетів таким чином, щоби збільшити державний дефіцит без запиту на додаткове фінансування. Таким чином, без значного тиску з боку промисловості та сильної політичної підтримки запланована участь IPCEI може легко зазнати невдачі через відсутність доступного бюджетного фінансування. Створення спеціального національного фонду або спеціальних бюджетних статей, зарезервованих для участі IPCEI та пов'язаних з ним заходів, могло б допомогти надати фінансуванню IPCEI більш постійну основу. Оскільки IPCEI є дуже специфічним інвестиційним інструментом і залежать від міжкраїнної співпраці, було б корисно надати такому національному фонду ширшу сферу діяльності, наприклад, для фінансування заходів та проєктів, спрямованих на досягнення зеленого та цифрового переходу. Залежно від розвитку відповідних IPCEI, цей фонд може бути використаний для надання їм фінансової підтримки. Такий підхід зменшить необхідність суперництва за отримання фінансових ресурсів для кожного окремого учасника IPCEI.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Інтенції ЄС щодо реалізації політики стратегічної автономії за своєю суттю керуються гаслом «Європейський Союз насамперед», що посіло особливе місце в політиці стратегування розвитку після фінансової та боргової криз 2009–2012 років. Курс на стратегічну автономію став реакцією на загострення економічного суперництва, зростання економічного впливу Китаю у світі, включаючи китайські інвестиції в ЄС, проблеми багатостороннього економічного співробітництва, особливості реалізації американо-китайського співробітництва, зростання загроз техноглобалізму, протекціонізм США, заснований на міркуваннях національної безпеки, кризу довіри в ЄС та зростання популізму, наслідки пандемії та російсько-українську війну з 2014 року. Європейські цінності (людська гідність, свобода, демократія, рівність, верховенство закону, права людей) детермінують принципи надання державної допомоги та реалізації промислової політики, регламентують нові правила конкуренції та нову політику щодо даних, штучного інтелекту та інвестицій, що часто супроводжується прагненням посилити глобальний вплив Європи та підвищити конкурентоспроможність європейської промисловості. Проведений аналіз інструментів політики стратегічної автономії і значення, яке покладається на проєкти, що становлять загальний європейський інтерес (IPCEI), засвідчує, що вони матимуть довгострокові наслідки для

міжнародної торгівлі та міжнародних потоків капіталу. Крім того, політика стратегічної автономії ЄС може сприяти поширенню практики застосування протекціоністської політики в країнах-партнерах ЄС, особливо в країнах із слабким інституційним потенціалом. Регуляторний потенціал стратегічної автономії, який сприяє ринковим викривленням, зазвичай, виправдовується безпековими вигодами для суспільства, етичними та екологічними міркуваннями, ефектом добробуту для споживачів та підвищенням конкурентоспроможності виробників, втім прогнозовано, він неминуче продукуватиме втрати, які понесуть господарюючі суб'єкти внаслідок адаптації змін в практику виробництва, перегляд ланцюгів вартості і ланцюгів поставок, а також через юридичну невизначеність, пов'язану з тим, як розробляється та застосовується регулювання. Окреслене неминуче свідчить про ризики загострення регуляторної конкуренції в міжнародних масштабах.

Література

1. European Council Strategic autonomy for Europe - the aim of our generation' - speech by President Charles Michel to the Bruegel think tank [Електронний ресурс] / European Council. – 2020. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2020/09/28/1-autonomie-strategique-europeenne-est-l-objectif-de-notre-generation-discours-du-president-charles-michel-au-groupe-de-reflexion-bruegel/>.
2. European Commission. Trade Policy Review - An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy, 8 February [Електронний ресурс] / European Commission. – 2021. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0066&rid=7>
3. European Commission. President Jean Claude Juncker's State of the Union Address 2018 [Електронний ресурс] / European Commission. – 2018. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_18_5808.
4. Chang H.-J. Industrial Policy: Can We Go Beyond an Unproductive Confrontation? Lessons from East Asia and the Global Financial Crisis [Електронний ресурс] / H.-J. Chang. – 2011. – Режим доступу: <https://www.rrojasdatabank.info/wbdevecon10-9.pdf>.
5. Lin J. Y. Should Industrial Policy in Developing Countries Conform to Comparative Advantage or Defy it? A Debate between Justin Lin and Ha-Joon Chang / J. Y. Lin, H.-J. Chang // Development Policy Review. – 2009. – Vol. 27 (5). – P. 483-502
6. Fagerberg J. The Competitiveness of Nations: Why Some Countries Prosper while Others Fall Behind? / J. Fagerberg, M. Srholec, M. Knell // World Development. – 2007. - Vol. 35 (10). – P. 1595-1620.
7. Deraniyagala S. From Washington to Post-Washington: Does it Matter for Industrial Policy? / S. Deraniyagala // Development Policy in the Twenty-First Century. Beyond the Post-Washington Consensus / B. Fine, C. Lapavitsas, J. Pincus (eds). – London: Routledge Studies in Development Economics, 2001. – P. 80-98.
8. Aghion P. Some Thoughts on Industrial Policy and Growth [Електронний ресурс] / P. Aghion. – 2009. – Режим доступу: <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/dtravail/WP2009-09.pdf>.
9. Кіндзерський Ю. В. Індустріальна дивергенція України з ЄС та проблеми її подолання / Ю. В. Кіндзерський // Економіка та держава. – 2021. – № 6. – С. 9–18.
10. Кіндзерський Ю. В. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні / Ю. В. Кіндзерський // Економіка України. – 2017. – № 11. – С. 48-72.
11. Кіндзерський Ю. В. Антикризисна промислова політика: варіант вітчизняного концепту / Ю. В. Кіндзерський // Вісник Національної академії наук України. – 2016. – № 10. – С. 27-42.
12. Венгер В.В. Світовий досвід реалізації моделей промислової політики [Електронний ресурс] / В.В. Венгер // Ефективна економіка. – 2020. – №2. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/72.pdf
13. Панченко В. Г. Форми прояву неопротекціонізму в політиці економічного патріотизму: аналіз сучасного досвіду розвинених країн в стимулюванні економічного зростання / В. Г. Панченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 4. – С. 27–32.
14. Панченко В. Г. Теоретичні підходи до визначення економічної сили та економічних інтересів держави як детермінант її економічної політики (випадок неопротекціонізму) / В. Г. Панченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 5. – С. 12–19.
15. Панченко В. Г. Трансформація інструментів класичного протекціонізму в сучасних умовах світового господарства: конфлікт теорії та практики / В. Г. Панченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – №18. – С. 11–16.
16. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. – 2016. – № 1. – С. 52-73.
17. Резнікова Н.В. Економічні виклики незалежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії / Н.В. Резнікова // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2013. – №1. – С. 181- 187.
18. Резнікова Н. Мінні поля міжнародної економічної політики: як країнам не втратити здатність до розвитку / Н. Резнікова, В. Панченко. – К.: Аграр Медіа Груп, 2022. – 674 с.

19. Резнікова Н. Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики / Н. Резнікова, В. Панченко. – К. : Аграр Медіа Груп, 2023. – 234 с.
20. Резнікова Н.В. Поляризація й нерівномірність економічного розвитку як домінуюча ознака сучасного етапу глобалізації / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. – №4. – С.7-12.
21. Резнікова Н. Регуляторна конкуренція в цифровій економіці: нові форми протекціонізму / Н. Резнікова, В. Панченко, О. Булатова // *Міжнародна економічна політика*. – 2020. – № 1-2 (32-33). – С. 50-80.
22. OECD. Legal analysis of the regulation of state aid in the EU [Електронний ресурс] / OECD. – 2022. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1787/bf96ce64-en>
23. European Commission. Information from European Union Institutions, Bodies, Offices and Agencies [Електронний ресурс] / European Commission. – 2014. – Режим доступу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0620\(01\)&from=FR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0620(01)&from=FR)
24. European Parliament. EU competition policy [Електронний ресурс] / European Parliament. – 2019. – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/642209/EPRS_IDA\(2019\)642209_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/642209/EPRS_IDA(2019)642209_EN.pdf)
25. European Parliament. General principles of EU industrial policy [Електронний ресурс] / European Parliament. – 2023. – Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.4.1.pdf
26. Eisl A. EU industrial policy in the making [Електронний ресурс] / A. Eisl. – 2022. – Режим доступу: https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/dlm_uploads/2022/12/PP286_EU-industrial-policy-in-the-making_Eisl_EN.pdf
27. European Commission. State aid: Commission adopts revised State aid rules on Important Projects of Common European Interest [Електронний ресурс] / European Commission. – 2021. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_6245
28. European Centre for International Political Economy. MEASURING THE IMPACTS OF THE EUROPEAN UNION'S APPROACH TO OPEN STRATEGIC AUTONOMY [Електронний ресурс] / European Centre for International Political Economy. – 2022. – Режим доступу: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/11/Strategic-Autonomy-Impacts.pdf>

References

1. European Council Strategic autonomy for Europe - the aim of our generation' - speech by President Charles Michel to the Bruegel think tank [Електронний ресурс] / European Council. – 2020. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2020/09/28/l-autonomie-strategique-europeenne-est-l-objectif-de-notre-generation-discours-du-president-charles-michel-au-groupe-de-reflexion-bruegel/>.
2. European Commission. Trade Policy Review - An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy, 8 February [Електронний ресурс] / European Commission. – 2021. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0066&rid=7>
3. European Commission. President Jean Claude Juncker's State of the Union Address 2018 [Електронний ресурс] / European Commission. – 2018. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_18_5808.
4. Chang H.-J. Industrial Policy: Can We Go Beyond an Unproductive Confrontation? Lessons from East Asia and the Global Financial Crisis [Електронний ресурс] / H.-J. Chang. – 2011. – Режим доступу: <https://www.rrojasdatabank.info/wbdevecon10-9.pdf.pdf>.
5. Lin J. Y. Should Industrial Policy in Developing Countries Conform to Comparative Advantage or Defy it? A Debate between Justin Lin and Ha-Joon Chang / J. Y. Lin, H.-J. Chang // *Development Policy Review*. – 2009. – Vol. 27 (5). – S. 483-502
6. Fagerberg J. The Competitiveness of Nations: Why Some Countries Prosper while Others Fall Behind? / J. Fagerberg, M. Srholec, M. Knell // *World Development*. – 2007. – Vol. 35 (10). – S. 1595-1620.
7. Deraniyagala S. From Washington to Post-Washington: Does it Matter for Industrial Policy? / S. Deraniyagala // *Development Policy in the Twenty-First Century. Beyond the Post-Washington Consensus* / B. Fine, C. Lapavistas, J. Pincus (eds). – London: Routledge Studies in Development Economics, 2001. – S. 80-98.
8. Aghion P. Some Thoughts on Industrial Policy and Growth [Електронний ресурс] / P. Aghion. – 2009. – Режим доступу: <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/dtravail/WP2009-09.pdf>.
9. Kindzerskyi Yu. Ukraine's industrial divergence with the EU and problems of it overcoming / Yu. Kindzerskyi // *Ekonomika ta derzhava*. – 2021. – № 6. – S. 9–18.
10. Kindzerskyi Yu. DEINDUSTRIALIZATION AND ITS DETERMINANTS IN THE WORLD AND IN UKRAINE / Yu. Kindzerskyi // *Economy of Ukraine*. – 2017. – № 11. – S. 48-72.
11. Kindzerskyi Yu. Anti-crisis industrial policy: version of domestic concept / Yu. Kindzerskyi // *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. – 2016. – № 10. – S. 27-42.
12. Venger V. GLOBAL EXPERIENCE OF INDUSTRIAL POLICY MODELS' IMPLEMENTATION [Електронний ресурс] / V. Venger // *Efektivna ekonomika*. – 2020. – №2. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/72.pdf
13. Panchenko V. Manifestations of neo-protectionism in the policy of economic patriotism: analysis of contemporary practices of developed countries in stimulating economic growth / V. Panchenko // *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. – 2018. – №4. – S. 27–32.
14. Panchenko V. Theoretical approaches to defining economic force and economic interests of a state as determinants of its economic policy (the case of neoprotectionism) / V. Panchenko // *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. – 2018. – № 5. – S. 12–19.
15. Panchenko V. Transformation of instruments of classical protectionism in the contemporary global economy context: the conflict of theory and practice / V. Panchenko // *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. – 2017. – №18. – S. 11–16.
16. Reznikova N. The Phenomenology of Independence in the Context of Economic Globalization / N. Reznikova // *International economic policy*. – 2016. – № 1. – S. 52-73.
17. Reznikova N. Economic Challenges of Independence: Conflict of Interest in the Context of Global Interaction / N. Reznikova // *Strategy for the development of Ukraine. Economics, sociology, law*. – 2013. – №1. – S. 181- 187.
18. Reznikova N. Minefields of international economic policy: how countries do not lose their ability to develop / N. Reznikova, V. Panchenko. – Kyiv: Ahrar Media Hrup, 2022. – 674 s.

-
19. Reznikova N. Reports from civilizational fronts. At the forefront of international economic policy / N. Reznikova, V. Panchenko. – Kyiv: Ahrar Media Hrup, 2023. – 234 s.
  20. Reznikova N. Polarization and variance of economic development: a dominant feature in the current phase of globalization / N. Reznikova, O. Ivashchenko // *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2016. – №4. – S.7-12.
  21. Reznikova N. Regulatory competition in the digital economy: new forms of protectionism / N. Reznikova, V. Panchenko, O. Bulatova // *International economic policy*. – 2020. – № 1-2 (32-33). – S. 50-80.
  22. OECD. Legal analysis of the regulation of state aid in the EU [Elektronnyj resurs] / OECD. – 2022. – Rezhim dostupa: <https://doi.org/10.1787/bf96ce64-en>
  23. European Commission. Information from European Union Institutions, Bodies, Offices and Agencies [Elektronnyj resurs] / European Commission. – 2014. – Rezhim dostupa: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0620\(01\)&from=FR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0620(01)&from=FR)
  24. European Parliament. EU competition policy [Elektronnyj resurs] / European Parliament. – 2019. – Rezhim dostupa: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/642209/EPRS_IDA\(2019\)642209_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/642209/EPRS_IDA(2019)642209_EN.pdf)
  25. European Parliament. General principles of EU industrial policy [Elektronnyj resurs] / European Parliament. – 2023. – Rezhim dostupa: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.4.1.pdf
  26. Eisl A. EU industrial policy in the making [Elektronnyj resurs] / A. Eisl. – 2022. – Rezhim dostupa: https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/dlm_uploads/2022/12/PP286_EU-industrial-policy-in-the-making_Eisl_EN.pdf
  27. European Commission. State aid: Commission adopts revised State aid rules on Important Projects of Common European Interest [Elektronnyj resurs] / European Commission. – 2021. – Rezhim dostupa: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_6245
  28. European Centre for International Political Economy. MEASURING THE IMPACTS OF THE EUROPEAN UNION'S APPROACH TO OPEN STRATEGIC AUTONOMY [Elektronnyj resurs] / European Centre for International Political Economy. – 2022. – Rezhim dostupa: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/11/Strategic-Autonomy-Impacts.pdf>